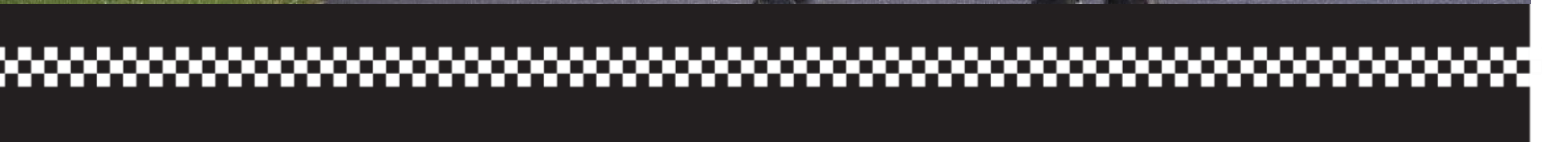

POLITIET
POLITIDIREKTORATET

POLITIETS ROLLE OG ANSVAR I PLANPROSESSER

VEILEDER V 1.0

1) Innhold

POLITIETS ROLLE OG ANSVAR I PLANPROSESSER	1
VEILEDER v 1.0	1
1 Innledning	3
1.1 Bakgrunn	3
1.2 Formål	3
1.3 Prinsipper for å fremme involvering	3
2 Politiets rolle og oppgaver knyttet til planprosesser	4
2.1 Ansvar	4
2.2 Risikovurderinger og kunnskapsgrunnlag	5
2.3 Kriminalitetsforebyggende vurderinger	5
3 Gangen i planprosessen	6
4 Innsigelsesmyndighet	7

1 Innledning

1.1 BAKGRUNN

Forebygging er i kjernen av politiets samfunnsoppdrag. Forebygging omfatter arbeidet politiet utfører, alene eller i samarbeid med andre, for å redusere forekomsten av kriminelle handlinger og uønskede hendelser, redusere skadevirkningene og hindre gjentakelse.

Det er en ambisjon at politiet i større grad skal medvirke i planprosesser lokalt for å sikre at det tas kriminalitetsforebyggende hensyn.

Politoloven § 1.

Politiet skal gjennom forebyggende, håndhevende og hjelpende virksomhet være et ledd i samfunnets samlede innsats for å fremme og befeste borgernes rettssikkerhet, trygghet og alminnelige velferd for øvrig.

Politiinstruksen § 2-1.

I ethvert tilfelle gjør politiet størst nytte for seg hvis det på forhånd lykkes i å forebygge eller avverge lovbrudd eller ordensforstyrrelser.

Etter Plan- og bygningslovens § 3-1 er kommunene pålagt å vektlegge forebygging av kriminalitet i sine planprosesser.

1.2 FORMÅL

Veilederen skal bidra til økt kunnskap om politiets rolle og ansvar i planprosesser, samt praktisering av politiets innsigelsesmyndighet. Veilederen skal legge til rette for at forebygging av kriminalitet vektlegges i planprosesser og er et bidrag til politiets hovedstrategi om å være i forkant av kriminaliteten¹.

1.3 PRINSIPPER FOR Å FREMME INVOLVERING

Det er fire prinsipper² som skal fremme en god involvering av berørte grupper og interessenter, og bidra til å sikre en fleksibilitet og forutsigbarhet i planprosessen:

- 1. Åpenhet:** Det skal være åpenhet i planarbeidet. Alle skal ha lik tilgang til den informasjonen som er nødvendig for å ivareta sin interesse eller for å få mulighet til å komme med sine meninger. Målet med åpenhet er at berørte parter skal ha tillit til plansystemet.
- 2. Styringseffektivitet:** Det legges føringer for en aktivt ledet medvirkningsprosess. Det er viktig i planleggingen å legge til rette for tidlig involvering av allmenheten.
- 3. Universell utforming:** En planprosess som tilrettelegger for innspill og involvering, kan bidra til å sikre et helhetlig bilde av muligheter og utfordringer i plansituasjonen. For å styrke muligheten til å utvikle et inkluderende lokalsamfunn er det viktig med en prosess som tilrettelegger for universell utforming på alle nivåer.

---

¹ Politidirektoratet, 2020, I forkant av kriminaliteten – forebygging som politiets hovedstrategi (2021 – 2025)

² Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2014.

- 4. Likeverd:** Et viktig prinsipp i planprosess er deltakelse på likeverdige vilkår, som vil si at berørte interessegrupper, f.eks. næringsinteresser og uorganiserte, likestilles. Dersom det er større kompleksitet og interesse mangfold i plansituasjonen, er det viktig med en transparent og inkluderende planprosess.

2 Politiets rolle og oppgaver knyttet til planprosesser

Forebygging av kriminalitet i planprosesser innebærer å legge til rette for trygge sosiale miljøer gjennom den fysiske utformingen av omgivelsene. Politiets hovedoppgave er å bidra med kunnskap og råd til samarbeidsaktører på et så tidlig tidspunkt som mulig i planprosessene. Formålet er å sikre at kriminalitetsforebyggende hensyn kan ivaretas gjennom hele prosessen, og er godt fundamentert før byggeprosessene iverksettes. Politiet kan om nødvendig benytte innsigelsesmyndigheten.

2.1 ANSVAR

Gjennom samarbeid, samhandling og partnerskap med andre aktører kan politiet bidra til styrket forebygging av kriminalitet. Når kunnskap fra flere aktører deles gir det et bedre beslutningsgrunnlag for å velge tiltak som samlet sett gir en forebyggende effekt.

Politiråd et viktig fora for å se prosessene i et større perspektiv. Å benytte et bredt kunnskapsgrunnlag for å identifisere mulige konsekvenser av en utbygging kan være viktig for å iverksette forebyggende tiltak.

Flere funksjoner i politiet er sentrale i arbeidet med å sikre politiets involvering og tilstedeværelse i planprosesser. Distriktene bør avklare på lokalt nivå ansvar og roller, men som en hovedføring har følgende enheter og funksjoner et særlig ansvar:

- **Felles enhet for forebygging**

Felles enheter for forebygging (FF/FEFE) har fag- og koordineringsansvar for politidistriktenes forebyggende virksomhet. Enhetene har det overordnede ansvaret for politidistriktets samhandling med andre samfunnsaktører på politidistriktetsnivå, og oppfølging av geografiske enheters samhandling med kommuner og andre lokale samfunnsaktører. Enhetene har en viktig funksjon og rolle knyttet til politiets deltakelse gjennom å sikre god koordinering, kunnskap og kompetanse knyttet til planprosesser, rådgivning mv.

- **Tjenestehetsleder**

Tjenestehetsleder har ansvar for politiets rolle inn i kommunens planprosesser. Tjenestehetsleder må sikre en god og tidlig involvering og koordinering med Felles enhet for forebygging, politikontakt, næringslivskontakt og beredskapsplanlegger for å ivareta kriminalitetsforebyggende hensyn.

Tjenestehetsleder bør bruke politirådet for å dele kunnskap og råd knyttet til kriminalitetsforebygging i planprosesser, samt for å sikre god samhandling og involvering.

- **Politikontakt**

Politikontakten er tjenestehetsleders bindeledd mellom politiet og den enkelte kommune og er rådgiver innen kriminalitetsforebyggende virksomhet. Det bør vurderes å gi politikontakten et ansvar for å bistå i oppfølgingen av planprosesser innenfor eget geografisk ansvarsområde. Politikontakten bør ha et nært samarbeid med næringslivskontakt og beredskapsplanlegger i planprosesser for å

sikre en god og helhetlig involvering av politiet. Politikontakten bør i tillegg knytte kontakt med funksjoner i kommunen som har et særlig ansvar innenfor det kriminalitetsforebyggende arbeidet (for eksempel SLT koordinator).

- **Næringslivskontakt**

Næringslivskontakten (NLK) er politidistriktets bindeledd mellom politiet og næringslivet. En oppgave er å gi råd og veiledning til næringsliv i byggeprosesser for å ivareta det kriminalitetsforebyggende perspektiv. Det bør være et nært samarbeid med tjenesteenhetsleder, politikontakt og beredskapsplanlegger for felles koordinering av oppgaver.

- **Beredskapsplanlegger**

Hovedplanlegger har ansvar for å utvikle og vedlikeholde politidistriktenes planverk, og samarbeider med politidistriktets operative planleggere.

Beredskapsplanlegger bør samarbeide med politikontakten om forhold i planprosesser som kan berøre politidistriktets øvrige planverk, eksempelvis objektplanverk og redningsplanverk.

2.2 RISIKOVURDERINGER OG KUNNSKAPSGRUNNLAG

Politiet kan bidra med kunnskapsbasert rådgivning i planprosessen med bakgrunn i blant annet etterretningsprodukter og annen relevant kunnskap til kommuner og utbyggere. Dette vil være nyttig for å belyse mulige risikofaktorer som har betydning for planprosessene.

GIS-verktøy³ (Geografisk informasjonssystem) som kan benyttes til konvertering av relevante data fra politiet til GIS-verktøy i kommunen bør benyttes og utnyttes i planprosesser. Verktøyet kan gi en oversikt over kriminalitet i et definert område, og kan være nyttig i samhandlingen mellom politi og kommune.

Etterretningsprodukter, kartoversikt og andre tilgjengelige kunnskapsgrunnlag har som formål å skape felles situasjonsforståelse, samt identifisere mulige trusler. Kunnskapsgrunnlag kan også benyttes for utveksling av relevante erfaringer og beste praksis fra sammenliknbare prosjekter.

2.3 KRIMINALITETSFOREBYGGENDE VURDERINGER

Politiet skal gi faglige vurderinger i et kriminalitetsforebyggende perspektiv. Dette kan bidra til at utbygger/kommune tar kriminalitetsforebyggende hensyn i den videre planleggingen.

Under følger noen forslag til spørsmål som kan være til hjelp i arbeidet.

- Gir området en generell trygghetsfølelse for alle aldersgrupper?
- Hvilken mulighet finnes for uformell sosial kontroll (at mennesker beveger seg rundt og skaper en følelse av å bli sett)?
- Hvordan står bygningene i forhold til hverandre (finnes det noen fasader/vegger uten vinduer, hvor kan man gjemme seg vekk, hvordan er oppdagelsesrisikoen)?. Bygg bør vende mot hverandre for å øke sosial kontroll/innsyn/utsyn.
- Hvordan kommer man seg fra A til B mellom bygg, eller fra sentrum til det planlagte området der det skal bygges?

---

³ Politiets kartløsninger

- Hvordan skal området belyses?
- Kan beplantning mv medføre mindre "inn/utsyn"?
- Hvordan vil aktuelle områder kunne benyttes i den kalde og mørke tiden av året kontra den varme og lyse?
- Hvordan er fordelingen av bebyggelse og næring? En kombinasjon av leilighets- og næringsbygg kan skape jevn flyt av mennesker gjennom døgnet.
- Hvordan skapes eierskap og identitet til området? Eksempel kan være å lage et signalbygg som brukes til felles møteplasser/kultur etc.
- Hvordan tilrettelegg for møteplasser, levende gate- og byrom for innbyggerne? For eksempel hvordan bevares kulturbygg i områder under utbygging.
- Hvilken sammenheng er det mellom prosjekter som pågår i nærliggende områder?
- Hvordan skape trygg trafikkavvikling?
- Gjøres vurderinger knyttet til separat kjørefelt for kollektivtrafikk?
- Hva er muligheten for separate gang- og sykkelveier?
- Hvordan skape en trygg skoleveg?

Listen er ikke uttømmende og spørsmål må stilles ut fra lokale vurderinger.

Fysisk utforming av steder vil ha betydning for lovbrytere. Veilederen "*Tryggere nærmiljøer - en håndbok om kriminalitetsforebygging og fysiske omgivelser*" fremhever 10 faktorer ved de fysiske forholdene som kan medvirke til opplevelse av utrygghet (Kompetansesenter for kriminalitetsforebygging, 2017). Disse bør sees i sammenheng med ovenfor nevnte momenter.

Politiet skal bidra til at aktørene har fokus på trygghet og kriminalitetsforebygging tidlig i planprosessene. I etterfølgende prosesser kan eventuelle sikkerhetstiltak (fysiske sperringer, kamera, slusing etc) vurderes og anbefales.

3 Gangen i planprosessen

Politiet har størst mulighet for å kunne påvirke forhold av kriminalitetsforebyggende karakter tidlig i planprosessen. Det blir da også mindre risiko for at politiet må ta i bruk innsigelsesmyndigheten etter pbl. § 5-4. Politiet bør søke å delta i prosessen allerede under diskusjon om premissene for konseptvalg av plangrep⁴. Dersom politiet kommer inn først på et sent tidspunkt, vil mange viktige premisser allerede være lagt.

Veilederen "*Tryggere nærmiljøer - en håndbok om kriminalitetsforebygging og fysiske omgivelser*" gir i kapittel 3.2 en nærmere omtale av de ulike fasene i planprosessen.

Politiet må aktivt søke informasjon om kommende prosesser. Eksempler på dokumenter som inneholder informasjon om kommende utbygginger og planer kan være:

- Kommunal planstrategi
- Kommuneplanen⁵
  - Kommuneplanens samfunnsdel
  - Kommuneplanens arealdel
- Reguleringsplan

⁴ Plangrep kan være forslag til tiltak for å knytte et område til et annet og se områder i sammenheng

⁵ Pbl. §§ 11-1 – 11-5

- Saksinnsyn hos ansvarlig enhet i kommunen (plan og bygg)

Når planforslagene legges ut til offentlig høring og ettersyn er viktige premisser allerede lagt, og kan være krevende å endre. Dersom politiet mener at man burde ha blitt rådspurt i en sak, kan politiet kreve å få saken forelagt med tanke på å komme med innspill i planleggingsprosessen.

Det er etablert politiråd i alle kommuner. Politiet bør ta initiativ til å melde inn relevante saker knyttet til planprosesser på dagsorden. Politiråd er en sentral arena for å diskutere hvordan kriminalitetsforebyggende hensyn ivaretas i planprosesser.

God samhandling og dialog mellom kommunens planleggere og politiet kan bidra til gode prosesser og gjensidig informasjonsdeling.

4 Innsigelsesmyndighet

Retningslinjer fra kommunal og moderniseringsdepartementet fremhever betydningen av gode og ryddige planprosesser⁶. Det er av stor betydning at kommunen tidlig i planprosessen tar kontakt med aktuelle sektororganer. Innsigelsesmyndighetene er på sin side forpliktet til å medvirke i planprosessene fra et tidlig tidspunkt.

Innsigelse er en av plan- og bygningslovens bestemmelser om medvirkning⁷. Det er et verktøy for å hindre at en kommunal plan blir endelig vedtatt før konflikt med hensyn av nasjonal eller vesentlig regional betydning er løst. Nasjonale, vesentlige regionale og andre interesser av vesentlig betydning kan gi grunnlag for innsigelse.

Politiet er gitt innsigelseskompetanse innenfor kriminalitetsforebygging. Politiet bør fremme sine synspunkter knyttet til kriminalitetsforebyggende hensyn så tidlig som mulig i planprosessen. Innsigelse benyttes kun dersom man ikke er blitt hørt tidligere i prosessen.

Innsigelse kan fremmes:

- til kommuneplanens arealdel eller kommunedelplan for areal etter plan- og bygningsloven §§ 11-14 og 11-16
- til reguleringsplan (områderegulering og detaljregulering) etter plan- og bygningsloven §§ 12-10 og 12-13

Det skal framgå tydelig at det dreier seg om en innsigelse. Helst bør en myndighet varsle eventuell innsigelse allerede i forbindelse med utarbeiding av planprogrammet. Innsigelse må fremmes senest innen planforslagets høringsfrist.

Pbl. § 5-5 tredje ledd fastslår at "retten til å fremme innsigelse bortfaller dersom man ikke har deltatt i planprosessen". Det er en plikt til å ha forsøkt å få til endring i en tidlig fase, før det er adgang til å bruke innsigelse som virkemiddel. Innsigelse benyttes kun dersom øvrige virkemidler ikke fører frem.

Innsigelse bør forankres på politimesternivå og fremmes ovenfor aktuelle kommune. Kommunen må ta hensyn til en innsigelse og at partene i størst mulig grad skal forsøke å komme til enighet. Dersom man ikke blir enig, kan saken sendes til Kommunal og moderniseringsdepartementet.

---

⁶ Kommunal og moderniseringsdepartementet (2014), rundskriv H-2/14 Retningslinjer for innsigelse i plansaker etter plan og bygningsloven.

⁷ se pbl. §§ 5-4, 5-5, 11-16 og 12-13